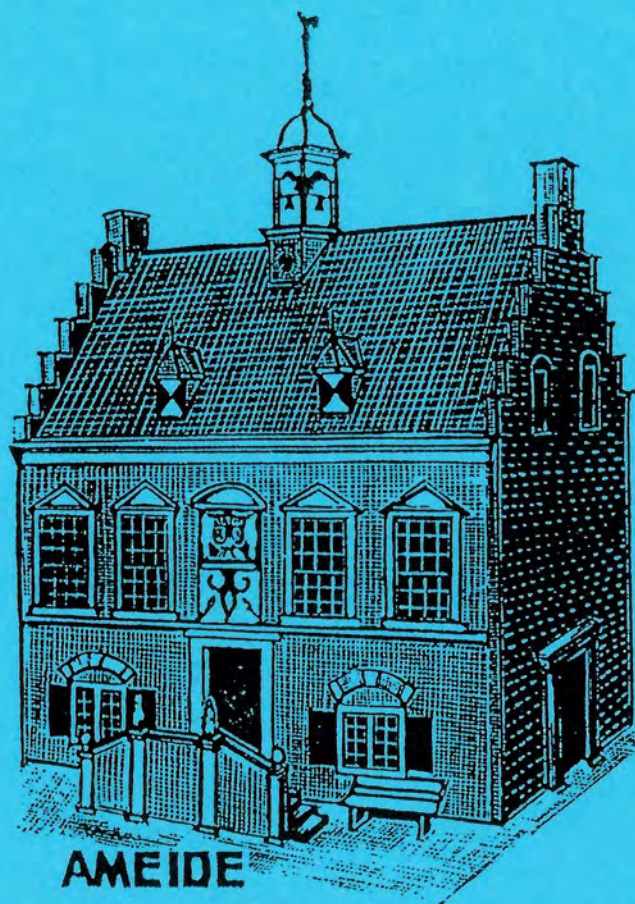

*Historische Vereniging
Ameide en Tienhoven*

NIEUWSBLAD VAN DE HISTORISCHE VERENIGING AMEIDE EN TIENHOVEN

De Vereniging is gevestigd in Ameide en heeft haar domicilie in het oude Stadhuis aldaar. Ze is opgericht op 13 december 1989 en is ingeschreven bij de Kamer van Koophandel te Dordrecht onder nummer 40324336.

BESTUUR:

Voorzitter G Streefkerk, Paramasiebaan 11, 4233 EX Ameide, tel. 601369
Secretaris P. Will, Hazelaarlaan 21, 4233 HN Ameide, tel. 602535,
Tweede secr. R.G. Smith, Nieuwstraat 1, 4233EE Ameide, tel. 602127
Penningmeester H. de Haan, Hoepmakersstraat 12, 4233 GM Ameide, tel. 602123
2de penningm. J. Stasse, De Bogerd 19, 4233 GN Ameide, tel. 602488
Alg. adjunct A.M. den Oudsten, Kerkweg 29, 4235 VT Tienhoven, tel. 601249
Lid M. de Bruin, Prinsengracht 63, 4233 EV Ameide, tel. 601423
Lid J.D.C. Laroo, Voorstraat 8, 4233 EA Ameide, tel. 602026
Lid C. den Oudsten, Hogewaard 12, 4235 VS Tienhoven, tel. 601966

CORRESPONDENTIEADRES:

P. Will (voor adres zie boven)

EXCURSIES:

A.M. den Oudsten (voor adres zie boven)

REDACTIEADRES KWARTAALBLAD:

R.G. Smith (voor adres zie boven)

LEDENADMINISTRATIE:

J. Stasse (voor adres zie boven)

CONTRIBUTIE:

Deze bedraagt f 25,-- per jaar, over te maken op bankrekeningnummer 0301952248 van de Rabobank te Ameide t.n.v. de penningmeester der Hist. Ver. A/T, de heer H. de Haan.

1

INHOUDSOPGAVE van het decembernummer 1996

- WOORD VOORAF
- DE REIS NAAR UTRECHT
- PAARDENMARKT, gedicht van Machel Haag
- UITSLAG van de Prijsvraag HER(KEN) AMEIDE
- HET VOETVEER 'AMEIDE-SALMSTEKE'
- HET PONTVEER VAN TIENHOVEN
- WONDERLIJKE ONTMOETINGEN
- EEN CURIEUZE KERCKEDIENAAR
- OUDE PRENTEN VAN AMEIDE EN TIENHOVEN(9)
- VERSLAG VAN DE ARCHIEFAVOND
- WAT WE ONTVINGEN VAN INWONERS
- ONGEWENSTE BESTE WENSEN
- EEN BRANDENDE KWESTIE
- NIEUWE LITERATUUR VOOR LEESTAFEL EN ARCHIEF
- UIT "MONUMENTEN":Hoogstamfruitbomen
- UIT "Alledaagse Dingen":Hist.Ver. Zuid-Holland

Woord vooraf:

In uw handen heeft u het laatste nieuwsblad, dat uitgegeven wordt Anno Domini 1996. Nog steeds in het bekende jasje en ook deze keer heeft de redactie geprobeerd u een veelvuldigheid en veelzijdigheid aan artikelen voor te schotelen.

Zomaar een paar trefwoorden: Utrecht, Paardenmarkt, Veren, De Peetplaat, Honde(n)slager, Veerman, Haag, enz. U leest ze straks allemaal terug.

Voor het eerst zijn we gestart met een nieuwe en steeds terugkerende Rubriek, die u kunt vinden vanaf pagina 21.

Het eerste jaarverslag van het nieuwe pontje is intussen uitgegeven en dat doet ons grote deugd, want het is toch allemaal een beetje begonnen met de lezing van mw. Meta de Visser-Ameling op een verenigingsavond.

Tenslotte doen wij u hierbij bericht van het overlijden van ons erelid de heer Abraham van Stolk te Amsterdam op 20 november jl, in leven Ambachtsheer van Ameide. We willen hierbij de familie van harte condoleren. Aan de contacten, die wij met hem en zijn familie mochten hebben, bewaren we goede herinneringen.

De reis naar Utrecht op zaterdag 28 september 1996.

Kon men in de jaren dertig eenmaal fietsen dan duurde het niet lang of men reed naar de Dom van Utrecht. Nog lang daarvoor werd men er als kind mee naar toe genomen. Ieder heugt de Viesstraat met de onvoorstelbare drukte en de geheimzinnige Oude Gracht met de kelders beneden. Maar boven alles De Dom. En naar dat Utrecht ging de historische vereniging op excursie. Enkelingen hebben gedacht: 'dat is toch bekend?' En daarmee hebben ze het gemist. Het werd een fijne belevenis.

De groep kwam bijeen in het stadskasteel *OUDAEN*. Het begrip 'stadskasteel' was nieuw. De dreigende steenklomp aan de Oude Gracht had men gezien maar de bijzonderheden hoorden we nu. Zo werden er in de 16-e eeuw van daaruit schoten gelost op de *VREEBURG*, de dwangburcht van Karel V. Koffie was er voor ons in een grote ruimte met hoge schouwen waarboven kleurige fresco's. Het was goed elkaar weer te zien.

Voor de stadswandeling werden er twee groepen gevormd. De ene gids was sociaal-geograaf en de ander studeerde geschiedenis. Ze deden het beiden perfect. We drentelden langs de *LEEUWENBORGH*, in het verre verleden ook een stadskasteel. Een moment werd gestopt bij de *BUURKERK*. In het plaveisel waren oude omtrekken aangegeven. Stil werd er geluisterd naar het verhaal van de non *Brechtje* die zich voor levenslang liet inmetselen. Mensen kwamen bij haar om raad. Na haar dood luiden de zware klokken van de Dom.

We wandelden het Domplein op met het verzetsmonument, in de volksmond 'de juffrouw met het ijsje' genoemd. De kloostertuin was mooier dan vroeger, hersteld als kruidentuin en boomgaard. Het trieste verhaal van de windhoos werd verteld. Het 'schip' van de kerk werd in 1674 weggeblazen en de steenhoop heeft er nog 150 jaar gelegen. De omtrekken van muren en pilaren bleken in de straat aangegeven. Dit was ook het geval met de omtrekken van het Romeinse Castellum.

We liepen terug naar *DE DRAECK* voor de lunch.

Een rondvaart vormde het middagprogramma, een goede keus na de lange wandeling en het goede eten. Het ging langs de Oudegracht tot aan de Vaartse Rijn. Onderweg werd gewezen op de kelders, de ornamenten en bijzondere panden op de kant. Dan de Singel met de *STERRENWACHT*. De uitleg van de gids maakte goed wat men schemerachtig op de oevers waarnam. Tenslotte naar de Bemuurde Weert en vandaar terug.

De excursie was daarmee voorbij en prompt begon het te regenen. Gelukkig was er een kelder waar velen naar binnen gingen. Gezeten om een grote tafel, verlicht door kaarsen waren de reisgenoten nog een half uur bijeen. Er was een sfeer van welbehagen. Wéér een mooie excursie beleefd.

Nooit geweten bijzonderheden werden ons door de gidsen aangereikt en in het verleden nauwelijk opgemerkte panden kwamen tot leven. En dan hoorde men de naam *WOUDENBERG AMEIDE* als de restaurateur en dat deed goed.

Alles verliep volgens schema. Veel dank aan bestuur en reiscommissaris.

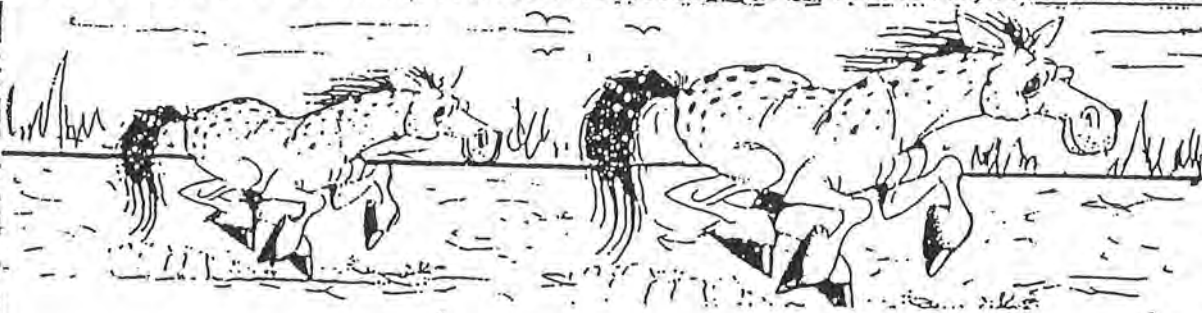
Haarlem, 2 oktober 1996

Peet van Toor

PAARDENMARKT

2^e Donderdag in Oktober

AMEIDE

TERUGBLIK

Toen ik donderdag ontwaakte
na een rusteloze nacht.
Dacht ik: "Kom eruit m'n jongen,
het is Termey die op je wacht!"
En de zon scheen door de ruiten.
En ik wist met een blijde lach:
"Op de paardenmarkt in Termey,
beleef ik weer een fijne dag!"

Nou, dat is het dan ook geworden.
't Jonge jonge... wat was het druk!
Termey ontving weer talloze gasten.
Dus ik straalde van geluk!
De weergoden hadden alles
blijkbaar keurig uitgekiend.
En zij hebben naar mijn mening
dus best een pluim verdiend!

Al vóór de Prinsengracht
stonden auto's geparkeerd.
De Termeyses pliesie gnuifde...
het liep overal gesmeerd!

Op de markt en op de kermis
nergens geen onovertuigend woord.
En ook de Openbare Orde
werd geen moment gestoord!

Termey was weer een reünieplaats.
Ja, het trok als een magneet.
Zoals het (niet tot zijn nadeel)
al 338 lange jaren deed!
Ook onze Historische Vereniging
stond weer in het Kerkstraatje.
Met boekjes, prenten en een puzzel
en voor iedereen een praatje!

Voldaan ben ik thuis gekomen.
Duikelde ras in mijn bed.
Ondanks die lange busreis
had ik genoten tot en met!
En toen ik met dichte ogen
dromend in de toekomst keek,
mompelde ik: "Termey, jij bent
de Parel van de streek!"

Groetjes van jullie oud Tienhovenaar (1932-1942) Machel Haag (Elst GLD.)

Uitslag van de prijsvraag

Paardenmarkt 1996

Van de ongeveer 500 uitgedeelde formulieren zijn er 20 beantwoord ingeleverd. Het aantal is wat teleurstellend, maar niet getreurd, hier volgen de goede antwoorden en de drie prijswinnaars:

Foto1: Voorstraat 8
Foto3: Fransestraat 5
Foto5: Kerkstraat 10
Foto7: Lekdijk 36

Foto2: Voorstraat 7
Foto4: J.W. van Puttenstraat 35
Foto6: Fransestraat 11
Foto8: Kerkstraat 2

Op de eerste plaats met nul fouten is geëindigd Mw G.A. Will-Hamoen. Er waren twee inzendingen met 1 fout. Door loting is dhr. G. den Oudsten, Vijf Akkers 15 te Tienhoven op de 2e plaats en dhr. A. v. d. Grijn Meidoornlaan 49 op de 3e plaats beland. Van harte namens het bestuur proficiat; en alle deelnemers bedankt!

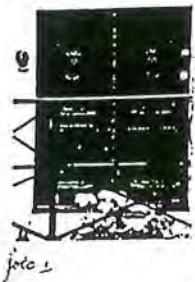

foto 1

foto 2

Foto 3

Foto 4

Foto 5

Foto 6

Foto 7

Foto 8

Het voetveer 'Ameide-Salmsteke'

*Daer is een pontjen by om op en af te varen
En nemen soet vermaeck omtrent de stille baren
CATS*

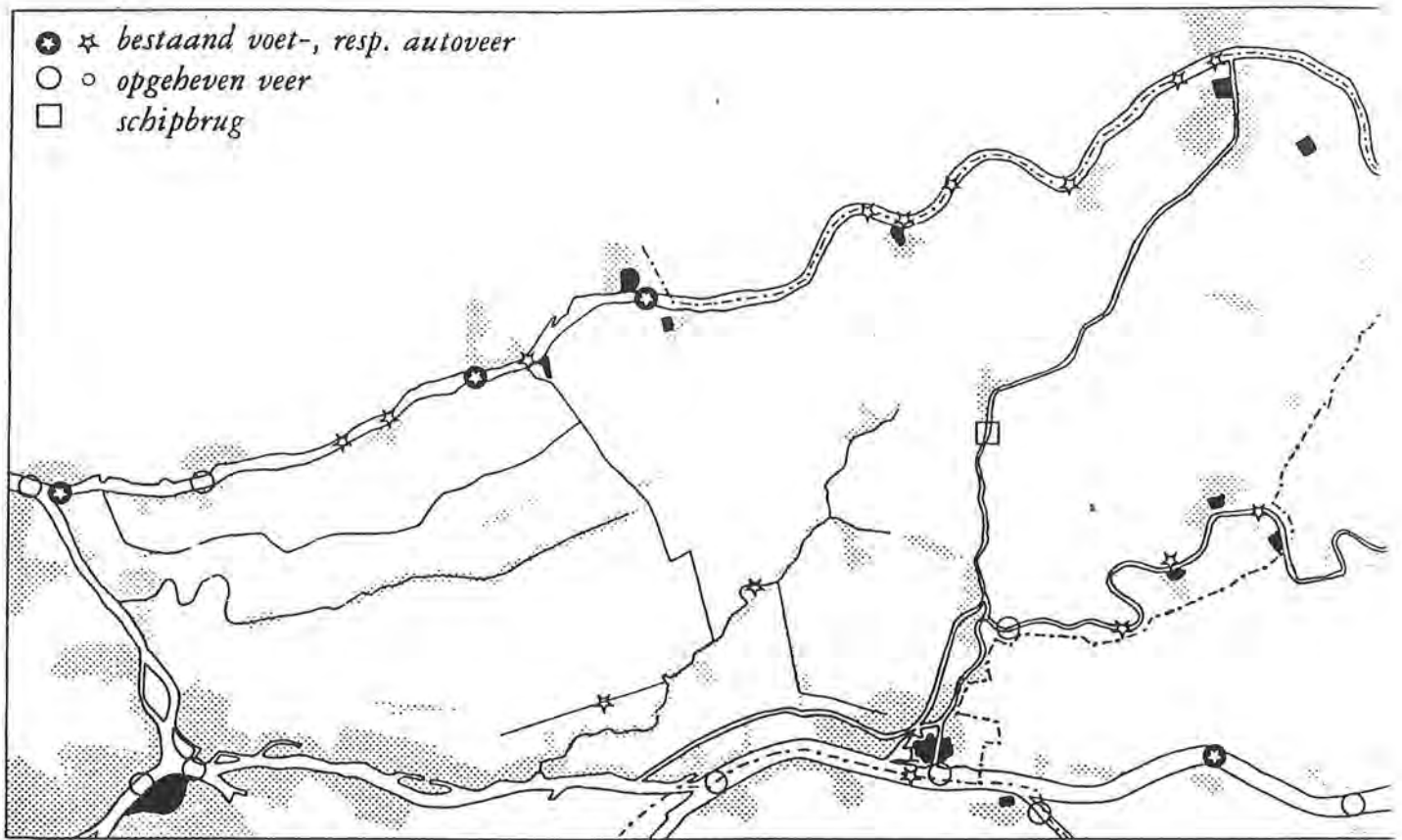
Onze vereniging ontving van de stichting 'De Overkant' haar eerste jaarverslag, over het jaar 1995.

Wij willen u de volgende zinsneden uit dit verslag niet onthouden:

"Door de inzet van velen kon de veerdienst voor voetgangers en fietsers tussen Ameide en Lopik op 3 juni 1995 worden gestart. Aan het einde van het vaarseizoen waren ruim 33.000 passagiers overgezet. Inwoners van de gemeenten Lopik en Zederik hebben in 1994 initiatiefgroepen gevormd en in werkgroepen veel voorbereidend en later ook uitvoerend werk verricht. Nog steeds worden door vele vrijwilligers allerlei handen spandiensten verricht. De saamhorigheid vooral in beide betrokken gemeenten was en is groot, daarbij gesteund door de overheid van Lopik en Zederik. De beide oevergemeenten, de provincies Zuid-Holland en Utrecht, Rijkswaterstaat Utrecht en Zuid-Holland en het Ministerie van VROM hebben het financieel mogelijk gemaakt, dat het project van de grond kwam.

Niet onvermeld mag blijven de steun van 1.600 donateurs, die ervoor zorgen, dat door hun bijdrage van f 10,-- per jaar de begroting sluitend kan worden gemaakt. Het eerste boekjaar toont een bescheiden batig saldo, waardoor het mogelijk wordt de noodzakelijke reservering te doen om de continuïteit van de veerverbinding te waarborgen."

"Dit eerste jaar is gebleken, dat de veerpont voorziet in een grote behoefte. De verwachtingen van de initiatiefgroep zijn geheel uitgekomen. In hoofdzaak is van de veerpont gebruik gemaakt door recreatieve fietsers, maar ook de bijdrage aan een milieuvriendelijk woon- werkverkeer en familiebezoek is aanzienlijk geweest. De reacties van de vele gebruikers, maar ook van de betrokken gemeentebesturen en een groot aantal andere instanties zijn van dien aard, dat de toekomst door het bestuur vol vertrouwen tegemoet wordt gezien."

Overzicht van verdwenen en bestaande veren.

bestaande veren

Slikkerveer-Kinderdijk
 Krimpen a/d lek
 Krimpen a/d Lek-Kinderdijk
 Bergstoepse veer
 Schoonhoven-Gelkenes
 Arkel-Spijk
 Gorinchem-Woudrichem
 H'veld G'dam-Werkendam
 Dordrecht-Papendrecht
 Schipbrug Bazeldijk

verdwenen veren

Tienhovense veer
 Kersbergse veer
 Jaarsveldse veer
 Koekoeksveer
 veer Vreeswijk-Vianen
 veer Ameide
 Streefkerk Sluis-Ammerstol
 Nw. Lekkerland-Opperduit
 Streefkerk Dorp-Lekkerkerk
 Hoeksche Sl.
 Ammerse Boezem
 Gorinchem-Sleuwijk
 Leerdam-Asperen
 Heukelum-Oisterwijk
 Kedichem-Vogelswerf
 G'Oudekerk-Spindersmolen
 Giessenburg-Pinkeveer

7.
Het pontveer van Tienhoven.

De oudste verwijzing naar het veer van Tienhoven die wij tot dusverre hebben kunnen vinden dateert van 1570 en deze komt uit het oudste nog aanwezige Resolutie- en regestenboek van het Dijksarchief van Jaersveld (pag 23, nr 106, portf. 11) thans te vinden in het streekarchief te Woerden. Het volgende staat daar te lezen:

Gerrit van Vyanen verclairde bij den eede dat hij als heemraadt gedaen heeft daer toe bij den dijkgraeff gerechtelike versocht sijnde, hoe dat Bernt Jan Berntsen inwoonder van Jaersvelt op ten xxi sten Januarij omtrent vier ofte vijff vuyren in den avond naer dat die clock in Jaersvelt geslagen was, ende hij deposant besich was mit Gerloff Ariaensz ende sijn huijsvrouw, omme die steeg van het gemeene Lopickerwerck leggende tegens tveer van Thienhoven over toe te maken, soo het water daer over loopen wilde bij hemluiden te peerde gecomen is, ende hem deposant gevraegt wat hij doch wilde doen, daer op hij deposant antwoorde, dat hij de voors werck beslaen wilde, op dat het water daer niet overlopen en soude, daer op de voors. Bernt Jan Berntsen ~~weel~~ ^{saecten} injuriën seyde, is dat de pijn weerd die clocke te slaen, ofte soudt ghij gerne weder een dachgelt hebben met meer diergelijcke injuriense woorden, seggende mede met schampere woorden, gaet heen ende schiert daer nu een kaa op, daer op hij deposant antwoorde dat sullen wij wel doen sonder u des te vragen
Depowant op den xvi de februari Anno 1570.

Klokkenslag.

Dit verschijⁿsel wordt door W F J den Uyl in De Lopikerwaard pag 35,36 als volgt toegelicht.

Het was gewoonte de hoogte van de kruin aan te geven in verhouding tot de hoogte van het „klokkenslag“, d.i. het langs de rivier gestelde teken, dat oorspronkelijk ³ de waterstand aangaf, waarbij het dijkleger opgeroepen moest worden. Als uitgangspunt diende het klokkenslag aan de Vaart (Vreeswijk). De overige, die op verschillende punten langs de dijk geplaatst waren, wellicht waar thans nog de peilschalen staan, werden naar het klokkenslag aan de Vaart geregeld, met inachtneuing van het verhang in de rivier bij hoge waterstanden.

Van belang is derhalve de absolute hoogte van het klokkenslag boven A.P. te weten. Wij vonden in het oud-archief ³ een waarschijnlijk omstreeks 1750 opgestelde tabel, die in Rijnlandse maten onder meer enkele bijzonderheden over rivierstanden en dijkhoogten aan de Vaart geeft. Hierop wordt de hoogte van het klokkenslag aldaar gesteld op 11 voet 7 duim Rijnlands ⁴ boven A.P., hetgeen overeenkomt met (bijna) 3,64 m + A.P. In de door ons geraadpleegde rapporten ⁵ komt men op indirecte wijze ook vrijwel tot dit zelfde resultaat. Waar echter door geen der rapporteurs rekening mee gehouden wordt, is het uit de resolutiën van het Lekdijkscollege blijkende feit, dat het klokkenslag in de ons door de bronnen bekende tijd eenmaal is verhoogd, namelijk in 1649 ⁶. Deze verhoging – van 1 voet – stond in verband met een geleidelijk tot stand gekomen verhoging van de dijkskruin sinds het rampentijdperk 1624-1638, waarin twee doorbraken hadden plaatsgevonden.

8

In 1634 , 1635 ging het nog over dezelfde hoofden in de Lek gestokēn als in 1582, 1583 waarover we eerder hierboven schreven.

Zo lezen we hoe in October 1634 de Heren van de Lopikerwaard en de Heervan Brederode met de gecommiteerden per schuit de zaken in ogenschouw gingen nemen. Allereerst bij de Middelwaard beneden Vianen tegenover Lopikerkapel. Intussen was Brederode met de gecommiteerden doorgevaren en er was mist op komen zetten zodat men het kistwerk uitgestoken aan het benedeneinde van de Middelwaard niet goed meer kon vaststellen. Ook de Heren van de Lopikerwaard voeren verder. De schuiten vonden elkaar terug aan het hoofd beneden de keek van Tienhoven. Daarover ging de inspectie voornamelijk.

Nadat de argumenten waren uitgewisseld, stemde men toe het werk aan het hoofd stil te leggen tot 15 November en dan verder te confereren. Daarop staken de gecommiteerden met de Heer van Brederode over naar Tienhoven om gezamenlijk een maaltijd te houden.

In de winter daarop begon het sterk te vriezen. Er ontstond een ijssdam tegen het hoofd tegenover de Tienhovense kerk waarachter het water van de Lek hoog opliep met gevaar voor overstroming en dijkbreuk.

De volgende verklaring afgelegd voor schout en schepenen van Ameide heeft dan ook gediend in de uitwisseling van argumenten over de kwestie van het genoemde hoofd, reden waarom wij nu even een kijkje kunnen nemen op wat er vlak voor de veerstoep van het Tienhovense veer zo al gebeurde in die winter van 1635. Bastiaen Melchiorz Poos en Jan Jansz Hack Vissers "van de reviere der Lecke" hebben zo ook ons hun verslag gedaan. Hoort toe!

Compareerden voor Schout ende Schepenen binnen Ameijde onder genomineert Bastiaen Melchiorz Poos ende Jan Jansz Hack vischers van de reviere der Lecke onder Ameijde ende Thienhoven; Ende verclaerden ten gerechtelicken versoucke Eesst Poos hoe dat hij deposant in den voorleden maent februarij 1635 in den ijsganck ende groten waternoot gesien heeft dat het ijs gecrode is uitte reviere van de lecke tegens het grote lange hoofd gelegen beneden het Thienovense veer bij den Lopickerweerd t aen de noortsijde van de revier van de lecke dus leggen dat die baere scholle van het ijs, vermits de lengt van 't voorsz hoofd eenen ijssdamme heeft veroorsaect, verclarende hij deposant dat hij beneden het vsz hoofd en de ijssdam met het drijffnet gewischt heeft Ende dat den selven ijssdam noch wel drie dagen daeren t eynden heeft blijven sitten, daer door het water gestut is geworden, sulcx dat haere vsz drijffnet qualicken uitdrijven conde beneden den ijssdam, daer anders sterck stroom is gaende, soo dat hij getuige gesien heeft dat het water beneden den voorsz ijssdam wel ontrent drie voeten lager was als het was boven den selven ijssdam, all t welck Jan Jansz Hack voorsz, dienstknecht ende veer-

schipper van het Thienhovensche veer out ontrent vier en twyntich jaeren mede verclaert w aerachtich te sijn gelijk hier vorens bij Bastiaen Melchiorsz Poos verclaert is, wtgesondert dat het water boven den selven ijsdam veel hoger was als daerbeneden maer niet perfekt wetende hoeveel voeten, Wijders verclaerden d' vsz Bastiaen Melchiorsz Poos dat hij in tijden als den voorsz dam tegens t' vsz hoeft was sittende met de schuijt over gevoert heeft gehadt Meester Jan Lemmers /l Cirurghijn tot Ameijde dewelcke een patient te verbijnden hadde onder Jarsvelt ontrent het Thienhovensche veer, gecomen is bij enige van de meeste gelanden van de Lopickerweerd, daer mede bij was Cornelis Hendricksz Ambachtsheer wonende in Kabouwen, welcke geerffdes onder de anderen murmurende ofte disconcierende van 't selvige hoeft te leggen, dat haer in soo groten pericul immers haere landen stelden van inundatie, vermits den ijsdam vsz oplopen van het water de voorsz reviere, soo dat sij onder den anderen wensten, dat het voorsz hoeft soude liggen in de baere stede seggende daer benefens dat het alles den Secretaris der Lopickerweerd sijn schult was, ten eijnde 't selve hoeft soq geleijt worden Allen 't welsken hij deposanten verclaert hebben waerachtich te sijn bij solemnelen eedē haer als naer behooren offgenomen. Actum voor Sebstaen Aertsz Pinsen Schoudt Gijsbert van Eyndoven ende Peter Dircksz Borgemeester en de Schepenen binnen de Stede Ameijde die deses ongt hebben op den Xlll marty 1635 ende was onderteykent Bastiaen Aerssz Pijnsen Gijsbert van Eyndoven Peter Dircksz in kennisse van mij Secretaris ende was ongt J' de Bruijn.

Onder stont naer gedane collatie accordeert

bij mij Secretaris tot Vianen ende ongt

J. Van Zijl.

Deze tekst werpt verrassenderwijs ook nog enig licht op datgene gesteld in het september 1996 nummer van dit blad. Daar vinden we: Adriaen Cornelisz Veerman koopt in 1656 een huis te Ameide waarvan een gedeelte gefinancierd wordt met geld verkregen door een schuldbekentenis waarin hij verklaart " voor hem ende sijner erven wel ende deuchdelijk sculdich te wesen a en Sebstaen Melgers Poos tot Vianen, weduwnaer van sa Annegen Adriaens (een tante van onze Adriaen?) ende desselver kinderen ende kintdkinderen in haer ouders plaetse aen deselve verweckt te samen de somma van vierhondert en tnegentich gul " Navraag destijds in Vianen of men iets wist van deze Melgers Poos tot Vianen leverde niets op.

En nu blijkt dat hij in 1635 bij wijze van spfeken vlak voor de veerstoep van Thienhoven achter de ijsdam a an het vissen was, zodat we toch zeker wel mogen aannemen dat Corneli Adriaensz en zijn zoon Adriaen Cornelisz hem goed gekend zullen hebben en zijn vis zullen hebben gegeten, misschien gebakken door Annegen Adriaens zo vragen wij ons af, de zuster van Corneli Daar heeft Sebastiaen wellicht zijn vrouw leren kennen. Zij was kennelijk voor of in 1656 overleden en Sebastiaen die als visser goed verdiende, heeft zijn neef Adriaen Cornelisz met bovenvermelde lening in 1656, die in drie jaar moest worden afgelost, geholpen.

J. P. Veerman.

Herman de Man

WONDERLIJKE ONTMOETINGEN

Zo heet een posthuum uitgegeven werk van de in 1946 bij een vliegtuigongeluk omgekomen Herman de Man. Mogen we die titel even lenen voor ons hoogzomermijmerijtje aangaande de visite van de De Mans fans op die eerste juni.

Bezoek of bezoeking? Ja, dat laatste mag u niet verkeerd opvatten, want ik meen dat onze gasten en wij de ontmoeting ervaren hebben als prettig, ongedwongen en hartelijk.

Maar die bezoeking geldt meer onszelf. Opgeschrikt werden we krap een maand geleden door een telefoontje van hem. Die 'hem' is dan Peet van Toor, dat hebt u inmiddels wel begrepen. Sindsdien heeft uw voorzitter zich een week lang weinig rust gegund (lees hierboven) en ikzelf meer dan een week. Ineens moet ik denken aan twee dichtregels van dat andere joodje Heinrich Heine - de schrijver Herman de Man was er ook één - :

"Denke ich an Deutschland in der Nacht,

So bin ich um den Schlaf gebracht!"

Ditgeen vrijelijk overgezet geldt voor onze situatie: "Denkende aan Oudewater, kon ik de slaap niet meer vatten...". Toen Peet namelijk i.v.m. de traditionele zomere excursie van zijn vereniging ons verzocht om een dagdeel als gastvrouw op te treden, was dit uiteraard geen punt, zelfs een eer: hoe meer zielen vereend, hoe meer...

Zeker, maar dat dubbelop 'hoe' bleef maar hameren in mijn hoofd en riep vragen in mij wakker: "Hoe en wat heeft nou het werk van De Man in vredesnaam met Ameide te maken?" Hoe zouden wij Termeienaren de link - voorlopig voor mij de missing link - kunnen leggen tussen hun Vereniging en de onze; de band met ons dorp, onze historische bouwwerken als het stadhuis, de Voorstraat en het kerkgebouw om zodoende het idee te voeden dat het zinvol was dat Overlek onze contreie, Ameide-Tienhoven aandeed? Nu was dat onze opdracht wel niet, maar toch hield het me bezig. Daarbij kwam dat mij de boeken van De Man niet geheel onbekend waren; een stel had ik er ooit gelezen, maar in de loop der jaren was dat wat ik van hem bezat, grotendeels in vergetelheid en op het vlierinkie geraakt. Dus wat gedaan? Na een deels doorwaakte nacht, het was nog aardedonker, heb ik het keukentrapje en de looplamp gepakt en heb ik me in die dakruimte gewurmd om met één hand in dozen en verstofte hoeken te wroeten en warempel: een pil van een Omnibus, waarin o.a. 'De kleine wereld' was opgenomen, 'Het wassende water' en 'De koets' kwamen aan het licht (van m'n 'kruip'lamp).

Na flink stof afgeblazen te hebben is deze boekenwurm gaan speuren naar banden die ons zouden binden met de buurten, vooral de Lopikerwaard, de plek waar De Mans boeken zich voornamelijk afspelen. We zijn tenslotte buren, zowel in geografisch als in cultuur-historisch opzicht en zo'n rivier mag dan scheidend werken, binden doet ie vast ook. Zo zocht ik naar overeenkomsten over en weer: het land en zijn bewoners, de karakter- en sfeertekening, de taalhantering en het potjesdialect dat de auteur ervan heeft gebakken, en of Ameide en Tienhoven erin voorkomen? De mij geboden plaatsruimte verbiedt mij over die eerste zaken uit te weiden, maar het zou best aardig zijn dat iemand dit werk eens zou vergelijken met dat van bijvoorbeeld de boeken van J.W. Ooms uit onze streek. Beide schier geschiedenis geworden? Nu volsta ik met een greep uit het laatste: de Overkant, m.n. Ameide of Tienhoven signaleren. Kent u dat ook: ik voelde me, al neuzend, net als iemand die bladerend in een fotoalbum, wilde ontdekken of hij er zelf ook opstond?

Drie portretjes leg ik u voor:

Ik begin met een negatiefje. Dit was ook ooit het eerste wat ik van Herman de Man las, namelijk 'Het wassende water', verschenen in 1925. Als geïnteresseerde in de historie en in de literatuur vraag je je bij herlezing toch af of die watersnood nu echt op enige feitelijke gegevens zijn terug te voeren of enkel verbeelding is geweest? Wie helpt ons? Vervolgens heb ik opnieuw beleefd het drama dat zich voltrekt rondom de "ijsgang die een twee-oeversbelang is" (blz. 151) en het wassende water in de Lek veroorzaakt. De plaats van handeling is in en om het Jaarsveldse dijkhuis en het veerhuis 'De Koekoek'. Eveneens feit of fictie? De plaatsvervangende dijkgraaf boer Gieljan Beijen heeft met gevaar van eigen leven de tocht gemaakt naar de overkant. Eerst dacht ik dat dit Ameide met zijn Waardhuis geweest kon zijn, maar anders dan de hoofdpersoon ben ik op mijn schreden teruggekeerd. Gieljans drieste oversteek was immers bedoeld om het dijklegertje sukkelaars ter plekke te vertellen hoe het gevaar af te wenden en op het gemeentehuis werd hij te woord gestaan door een hautaine burgemeester.

Nee, toch maar Nieuwpoort, of misschien was 't gewoon een plaats op papier?

In de bedelaarsroman 'De kleine wereld' van 1931 vormt de tocht van Schoonhoven naar IJsselstein, het snoer, dat een veelheid van vrij losse verhalen bijeenhoudt. Chef en Jochem leurend langs de hofsteden en de huizen aan de Lekdijk en het achterland, proberen in de Lopikse buurt aan ene Hanne een paar veters te slijten, "rechtgebreeën rondachtige katoenen veters, zes cent het paar". Daarop valt het vrommes uit: "Wat! Daar koop je overleek's een villa voor met een bogerd erachter" (blz. 70). Als daar niet het Tienhovense landhuis van de familie Van der Lee mee bedoeld is! Dit heeft in die jaren zijn beslag gekregen. Aardige bijzonderheid is dat onze voorzitter daaraan meegebouwd en naar zijn zeggen een slordige cent verdiend heeft.

Ten besluite 'De koets', in 1937 voor het eerst in druk verschenen, is een roman die alleszins waard is om ter hand genomen te worden; het geheel biedt een treffend tijdsbeeld. In het derde tafereel wordt Ameide met naam en toenaam genoemd. Wel heeft het ware en aantrekkelijke van onze Termeise 'bijt' op de van de overkant overgewaaide vreemde eend kennelijk weinig indruk heeft gemaakt. Het gaat namelijk over een boerenzeun Gertjan Vermaat uit het Benschopse benedeneind. Deze is door wijntje en trijntje aan lager, dat is Bergambachtse wal geraakt en "nam zijn woning in Overlek, en wel in Ameide, gezegd Termey". Met vrouw en kroost neergestreken alhier gaat hij met zijn tentwagentje den boer op om veeverzekeringen en Paleisloten - wat dat ook mogen zijn - aan de man te brengen. Hij tiert echter niet op Ameidese grond; "Hij was er niet eigens", staat er veelzeggend. Nadat vrouwlief d'n hort is opgegaan, vergoort de baas zienderogen, "hij valt steeds vaker half zat d'n huis binnen, of zit zondagen lang duister voor zich uit te staren..." (blz. 86).

Het blijft in feite beperkt tot de eigen naam: Ameide, het karakteristieke en de kerk heeft de schrijver echter links laten liggen. "Kerks noch werks en niever het minst", dus geen band met die twee-eenheid, is Vermaat van het Termeise toneel verdwenen en vinden we hem terug in "een hechte Schoonhovense woning, uitzicht gevend op de rivier". Belofde dit meer hechtheid, meer perspectief?

"Nog niet". Met dit woordpaar besluit Herman de Man bijna al zijn boeken, ook 'De koets' en goed voorgaan, doet goed volgendat, dus doen wij eveneens met dit artikeltje in de verwachting van: wie weet volgt er een verbetering of aanvulling.

... Het café in Jaarsveld, waarin de zeven boeren in „De barre winter van negentig“ hun geld verbrasten ...

EEN CURIEUZE KERCKEDIENAAR

Met het volgende document is iets aardigs aan de hand. Het is niet alleen interessant vanwege de inhoud, maar het heeft tevens een beetje geschiedenis gemaakt in onze Vereniging. Deze tekst heeft namelijk deel uitgemaakt van een serie stukken, die de (oud kerk)-meester De Haan op een van onze eerste avonden presenteerde, toen hij een causerie hield over de historie van de Nederlandse Hervormde kerk van Ameide. Ik meen dat de heer Diebels, toentertijd doende het archief van Zedrik te ordenen zijn rechterhand is geweest bij het overzetten van dit stuk. Dat was de eerste vertaling.

Een enkel jaar later hebben zes leden van onze vereniging een cursus gevolgd in het leren ontcijferen van oud schrift. Nu dat hebben we geweten; wat heeft het zestal met andere deelnemers in Schoonhoven zitten zweten op die 'Aenneminge van Crijn Jonckers tot kercke Dienaar van Ameijde ende Thienhoven, hondeslager 1652'. Daar hebben we diezelfde tekst moeten ont-raadselen en laat nu onlangs de heer Veerman uit Son, onze kersverse leverancier van kopij voor ons blad aankomen met de nieuwste vertaling van diezelfde tekst betreffende deze curieuze Kerckeknecht.

Zowel om de historie die deze zeventiende-eeuwse acte in ons Verenigingsbestaantje heeft gemaakt, als wel om de alleraardigste inhoud willen we de lezers laten meegenieten van de aanstellingsbrief van Crijn Jonckers als hondeslager (wiens taak was loslopende honden uit de kerk te houden of te jagen). Uit het gekriebel op het einde, links onder, een latere toevoeging aan de tekst, kunt u opmaken dat Crijn een poosje uit zijn ambt is gezet om niet nader genoemde redenen, doch daarop weer in genade is aangenomen. Ziet u dat Crijn bar weinig scholing had genoten; hij kan zijn naam niet schrijven, dus maakt hij van zijn handtekening maar een tekeningetje!

Op huijden den XXVII en september XVI c twee en vijftich soo hebben de kerckmeesteren, huijsarmmeesters ende de samentelijcken kerckeraat van Ameijde ende Thienhoven edoch op approbatie van den heeren Drossardt van Ameijde ende Thienhoven voorscreven aengenomen Crijn Jonckers, woonende tot Ameijde omme ten dienste van de kercke te Ameijde ende Thienhoven voornoemt (soo lange God de Heere hem cloeckheit ende gesondicheit gelieve te verleenen) nopende de honden die veeltijts in de kercke maacken een groot geraas tot ontsteltenisse van den predicant, breeckinge der divotie van de toehoorderen ende deselven daaruijt te keeren ende jaagen, waar toe hij Crijn Jonckers, bij desen belooft sich selven onder alle predicatien op wat dagen het soude mogen wesen ofte waar dienste sall warden gedaan, soo in de kercke van Thienhoven als Ameijde te laten vinden ende d' voornoemde dienste waar te nemen, daar vooren de onderscreven kerckmeesteren ende samentelijcken kerckenraat hem Crijn Jonckers jaarlicxs ende alle jaar beloven te betaalen ofte geven d'somme van vijff ende twintich carolus gulden ten XL grooten Vlaems het stuck, bovendien noch een laackensche pij ofte rock eens sonder meer, die gecomen ende naargelaten is bij Claas Dircks van Marrienboom. Welck eerste jaar van sijnen dienst ommegecomen sall hem op den sesten October toecomende over een jaar ende soo voorts jaarlicx geduerende tot ter tijt als vooren geseijdt is.

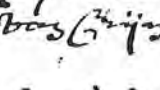
Aenneminge van

Crijn Jouchers tot heer
Sienaar van Amijde
ender Tien godes
hondelager 1652

2.

Den XXVII^{nen} Septem^r.
Bij C^l Juchers, ende bij Aijel Pool ghebeed
kerckenborst^{11 gijn} ^{12 gijn} samen te lijche ker-
raet van Amijde ende Tien godes
op approbatione van de heer Dr. J. J. J.
van Amijde & Tien godes voo. R. aduz.
Crijn Jouchers woonende tot Amijde
Commet tot dienste van der kerche van
Amijde ende Tien godes voo. R. aduz. A
lanzen God. dat Heer. eyn dweckgen
& gesondigheit. Jochers te hercoem
nopen de de gonde die. boec bij te juch
kerche maake es groot geraet, t
ontflectenisse van de Kerckant.
breckenge de d'ibothie van de toege
dery & d'fede daer nijt te hercoem
jaage, waer toe en Crijn Jouchers t
desofs. becooft sijn secke onder alle
Kerckant, op wat dage got sijn d'moz
kerche, ofte waer dienste fall waerde
gedaay, son juch kerche van Tien godes
als Amijde te laan te vunde ende d'bor
dienst te waer te nomen, D'afar boore
d' onderst kerckmeesters ende sament
lijche kerckou raat / een Crijn Jouch
jaerlick ende alle jaer becooft te
betaale ofte g'edij. d' s'omme van bij
ende blintie, eyn. g'ude te gel.
Juch te vunde got s'inch, be vunde
nog es laakenfge xij of d' rock ede
sonder meer, die g'rome d'nde waer
is bij C^l laan d' rock van s'uarriembooy

Werde eerste jaar van sijn dienst
 onnedercomig sake sijn op de posten
 October hadde de oorspronkelijk
 soo voort jaerlicke gedurende tot
 tijt alder opseijde, der oorspronkelijk
 de jergende des naard toe come ouder
 want als naar rechte datur toeftu
 Ten ovrondre bijn op se tibe geore
 adunder ongt op date als juit
 van desey

Dit word is gestelt met
 mij gendorgant
 Joudere 26 1668

W. M. D. v. v. v.
 1 / 6 / 3 / 2

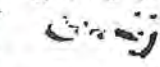
gefin bij mij J. offard durbomstaender ueterand
 gesceerd sece bej gendorgant gelyk bej boeuden
 Gij desey *H. v. v. v.*
 - Bois se 2 / 5

Eluricari
 was darsen

Dr. v. v. v.

Alse enen occurit roneken
 het reneye roneken van
 tijt lunde vund, secht opper daren
 vppriaan in de sijn is geseest gesele
 dert, so is den seconde nu roneken
 aengreneye dat sijn dienst in roneken
 aengreneye set geseest de roneken
 vray duren sece is vateren jergende
 vray sal Actum desey 16 f 20 1664

*Van roneken geseest
 als roneken
 Gal hou de lunde
 som nist*

Dit Alse
 seest
 vray roneken geseest
 stell

Belovende den inhouden deses naar te comen ondert verbant als naar rechten daar toe staande . Ten oirconde bij de respective heeren en de aennemer omtekent op date als int hoeft van desen.

dit merck is gestelt met
eijgenderhant van Crijn
Jonckers. voorscreven.

Heijmen Arkelse
1652

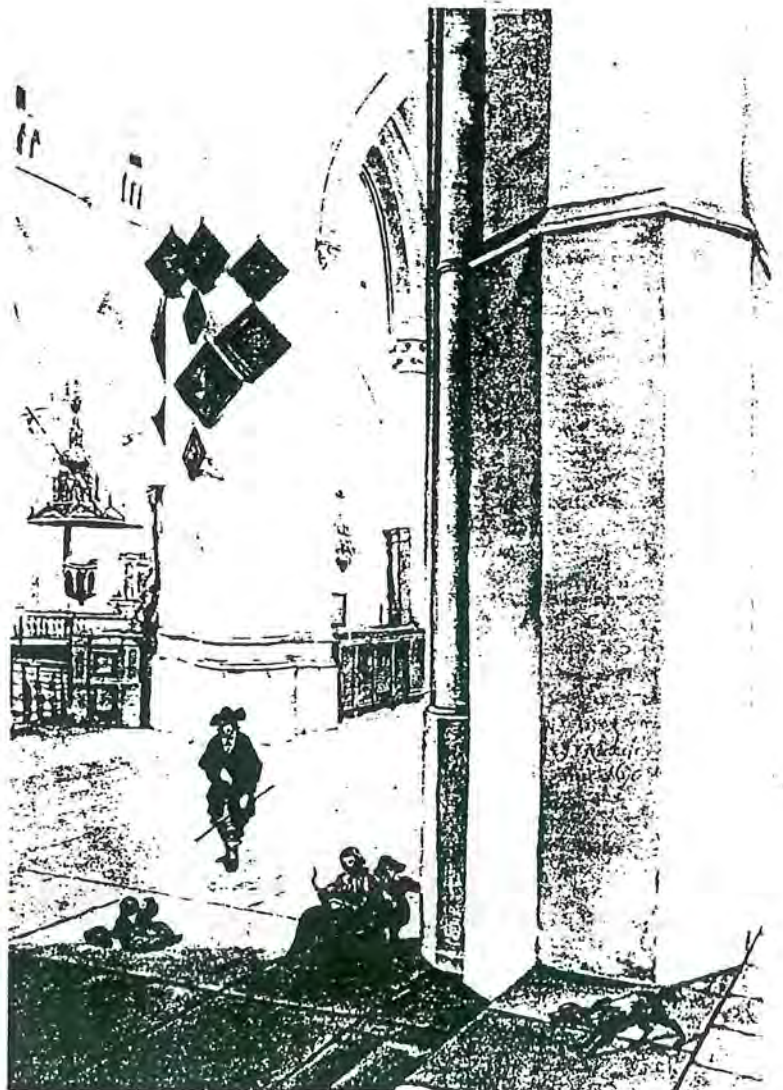
pieter de bruijn

Gesien bij mij drossard de vooraanstaande
acte ende hebbe d'selve geapprobeert
gelijck ick ben doende bij desen
H v Brederode
v Borselen

EF Auricanus (Magister
Aarsen
Adrijaen Hendrijcksz
Jan Jansen Herdertsen
als Aermmeester
Jan Ockersen
dommijster

Alsoo Crijn Elberts Joncker
uut eenige redenen voor een
tijt lanck van de heeren
opperkerckende opperarm-
meesteren is geweest
gesuspendeert, soo is den
selven nu wederom aen-
genomen dat sijn dienst
nu aenstonts aengaende
het geene de kerkck
ofte armen daeraen hebben
te betalen inganck nemen
sal, actum desen 16 febrij
1664

Dit merck
heeft Crijn
Elberts Joncker gestelt.

OUDE PRENTEN VAN AMEIDE EN TIENHOVEN (9)

Bijgaande prent kreeg ik enkele jaren geleden van de heer Ph.L.van der Lee uit Jaarsveld. Zeer interessant is de *massieve steenklomp*, die er ten tijde van ROELANT ROGHMAN (omstreeks 1650) van het oude HERLAAR over was.

Er is een moeilijkheid bij deze plaat. De beschrijving, daaronder vermeld klopt niet. Er wordt gesproken over : 'Tienhoven in het verschiet', terwijl het gaat om een afbeelding van Herlaar met 'Ameide in het verschiet'. De plaat werd gespiegeld en opnieuw afgedrukt maar dat loste niets op. Het stadhuis van Ameide is, zij het met moeite herkenbaar. Het origineel is onduidelijk en bovendien samengesteld uit twee delen.

Al eerder kwam er een plaat van Roelant Roghman ter sprake, namelijk in 1993-4. Hij was een groot kunstenaar. De 'kastelenserie' is van hoge kwaliteit. Later legde hij zich toe op bosgezichten en berglandschappen, die voor een deel op fantasie berustten. Het was een topograaf die overging op een vrijere manier van tekenen.

Tijdens onderzoek bleek dat de kasteeltekening aansloot bij een dorpsgezicht met 8 molens. Blijkens een opschrift moesten dorp en kasteel in 'Suydt Holland' gevonden worden. Daaruit werd afgeleid dat het ging om 'Ameide, Tienhoven int verschiet'. Het laatste is dus onjuist. Het gaat gewoon om Ameide, gezien vanaf de Lekdijk met de molens bij Sluis in de verte en rechts vooraan de resten van het Slot Herlaar.

Zoals gezegd, de prent is niet fraai maar het zou zeer jammer zijn om deze unieke opname buiten de serie te houden.

Het moet een imposant kasteel geweest zijn. Men vraagt zich af waar al de kloostermoppen gebleven zijn.

Dan was het 100 jaar later anders; de burcht verdwenen en daarvoor in de plaats een 'lustslot'(omstreeks 1750), zie aflevering 1994-1 met de tekening van Hendrik Spilman.

Haarlem, 26 oktober 1996.

Peet van Toor

Roelant Roghman, Ameide (=Herlaar), met Tienhoven in het verschiet
tekening, gereconstrueerd uit twee gedeelten (nr. 14*, zie Addenda)
Verblijfplaats onbekend

EEN AVONDJE ARCHIEVEN PASSEREN

Op woensdag 27 november was het weer 's een drukte van belang in het Stadhuisje van Ameide, de plek waar vele documenten, het voornaamste onderwerp van deze avond, ooit geboren en getogen of geborgen waren.

Ja, het was best belangrijk voor velen onzer, wat ook bleek uit de drukke opkomst. Het bestuur had uitgenodigd de heer P.G.J. Huismans, coördinerend archivaris van de O.D.R.P.* ons in te wijden in de geheimen van het archiefonderzoek.

Alras werd duidelijk dat we te doen hadden een echte vakman, die op enthousiaste en bevattelijke wijze ons duidelijk maakte hoe je voetje voor voetje de stoffige weg moest gaan archiefwaarts. Niet in het wilde weg beginnen, maar eerst weten wat je precies zoekt. Vervolgens doen aan literatuuronderzoek, je oriënteren via naslagwerken en zo om je op de hoogte van stellen van waar wat bewaard wordt. Er zijn namelijk allerhande archiefinstanties: het Rijksarchief in den Haag, Provinciale, Regionale, Lokale en Particuliere archieven. En niet te vergeten die van het Hoogheemraadschap.

Het Zederiks archief is keurig geordend en geïnventariseerd door eerdergenoemde heer Drs. Diebels en via een inventarislijst sinds eind 1993 heel toegankelijk geworden.

Tienhoven was een heerlijkheid; Ameide een stad sedert eind dertiende eeuw, toch heeft 't een heerlijkheidsarchief. Als stede moet 't onder meer een eigen dagelijks bestuur en rechtspraak gekend hebben. Dat laatste is in de Franse tijd een rijkstaak geworden. Vandaar dat alle stukken aangaande vonnissen later ingeleverd zijn in Den Haag. Sinds 1852 vormen de gemeenten Ameide en Tienhoven een twee-eenheid. Het was voordien al een personele unie, wat wil zeggen dat zij één burgemeester kenden, die tot 1825 de titel van schout voerde.

Na de pauze ontstond een boeiend vraag en antwoordspel, onder meer werd door de heer Veerman geïnformeerd naar de aard van particuliere archieven, bijvoorbeeld dat der Brederodes. Daarna kwamen ter sprake de verblijfplaats van de stukken Noordeloos' ex-Slot betreffende. Even tussendoor: zouden er nu van ons Slot Herlaer ook nog oude papieren bestaan, voorzover ons niet bekend ten minste? Belangstelling werd getoond voor polderstukken, terwijl termen als weeren en hoge heerlijkheden, schepenbanken en baljuws, charters verduidelijkt werden en wat we onder municipaliteiten moeten verstaan, is voor de aanwezigen voortaan gesneden koek.

De werkgroep archiefonderzoek had een stel copieën uitgesteld, een soort snuffelpaal ofwel -tafel, zodat de aanwezigen in de pauze en na afloop zich een beeld konden vormen van wat voor interessants uit de archiefdozen kan worden opgedoken. Echt 'n avond van de bovenste plank (de onderste vergaten we niet) en wie weet levert dit een aantal nieuwe speurneuzen op.

P.S. In het eerstvolgende Nieuwsblad zullen we de inhoudsopgave van deze lijst afdrukken, zodat u kunt zien in welke rubrieken u kunt zoeken. Wilt u de complete lijst inzien of archiefstukken raadplegen, dan moet u van te voren contact op nemen met de heer D.Bogaard, bureauchef Interne Zaken Zederik (tel.-0183-356555) en de ervaring leert dat u vriendelijk en deskundig verder geholpen wordt.

* Deze afkorting staat voor Organisatie, Documentatie, Registratuur en Beheer en is een onderafdeling van het V.N.G. (= de Vereniging van Nederlandse Gemeenten).

WAT WE ONTVINGEN:

- Op de Paardenmarkt kregen we oude ansicht van de Pompstraat. Deze werd ons ter hand gesteld door R. de Blaauw uit Hardinxveld.
  - Ons lid A.G. de Kruijk, Lekdijk 20 heeft de Vereniging een hele voorraad oud hoepmakersgereedschap in bewaring gegeven.
  - Een stapel 'Wegwijzers' werd ons bezorgd door de familie Lakerveld, Zouwendijk 17. Opnieuw een welkome aanvulling op de voorraad die we reeds in ons bezit of bewaring hebben. Bepaalde nummers missen we nog altijd.
  - Van mevrouw M. den Oudsten-Boote te Meerkerk ontvingen we een plastic tas vol Oranjebladen en knipsels.
- Van harte bedankt voor het vertrouwen in de Vereniging gesteld, gulle gevers!

ONGEWENSTE BESTE WENSEN

De Heeren gesubstituweert Drossaert, Schout ende Burgemeesters der stede Ameyde maecken bij desen eenen igelijcken bekent dat niemant, hij sij wie hij sij, jonck ofte out, hem onderstaen en sal op aenstaende Nieuwejaer tot teekenen van nieuwejaer in imants huysen ofte voor de dueren derselver te loopen en nieuwejaren te wenschen. Veel min tot teykenen van nieuwejaer op imants dueren off vensters te slaen off schrijven, oock niet met rours tr schieten. Alle op een boete van twee ouden schilden* bij ider sulcx doende te verbueren. Ende sullen de ouders voor haere kinderen ende de meesters en vrouwen voor haere huerlingen gehouden wesen te responderen ende de boeten betalen.

En opdat niemant hiervan ignorantie souden mogen pretendeeren, soo wart ter behoerlijkcken plaetse gepubliceert. Een ider sij hiermede gewaerschout en verhoede sijne schade.

Segget voort,

Aldus gepubliceert voor den
stadthuyse van Amijde en
voor de kerck van Tienhoove
bij mijn boode, Johanis Hendrickse

* De waarde van twee oude schilden bedroeg toen ruim f 4,--

De ferdig gheschiffen vanden Druftoren kluwe ende bingdure
 der vanden Ampten Minister bij d'elken d'elken Agolijten
 Colone die mede vanden g'lijc g'lijc bij g'lijc ofte die
 g'lijc onderfchrijft die h'lijc ad'el' d'elken mede vanden
 tot d'elken vanden vanden, in d'elken d'elken ofte
 vanden d'elken vanden vanden in d'elken d'elken te
 vanden, vanden tot d'elken vanden vanden
 op d'elken d'elken ofte vanden te vanden ofte vanden
 Dook mit vanden vanden alle op d'elken d'elken
 in vanden d'elken vanden bij d'elken d'elken d'elken
 vanden vanden vanden vanden vanden vanden vanden
 vanden vanden vanden vanden vanden vanden vanden
 g'lijc vanden vanden vanden vanden vanden vanden
 te vanden

In Opdat vanden vanden vanden vanden vanden
 vanden vanden vanden vanden vanden vanden vanden
 plaats vanden vanden, vanden vanden vanden vanden
 vanden vanden vanden vanden vanden vanden

Alles gepubliceert
 vanden vanden vanden vanden vanden vanden
 vanden vanden vanden vanden vanden vanden vanden
 vanden vanden vanden vanden vanden vanden vanden
 bij mijn Goddelijc g'lijc
 g'lijc

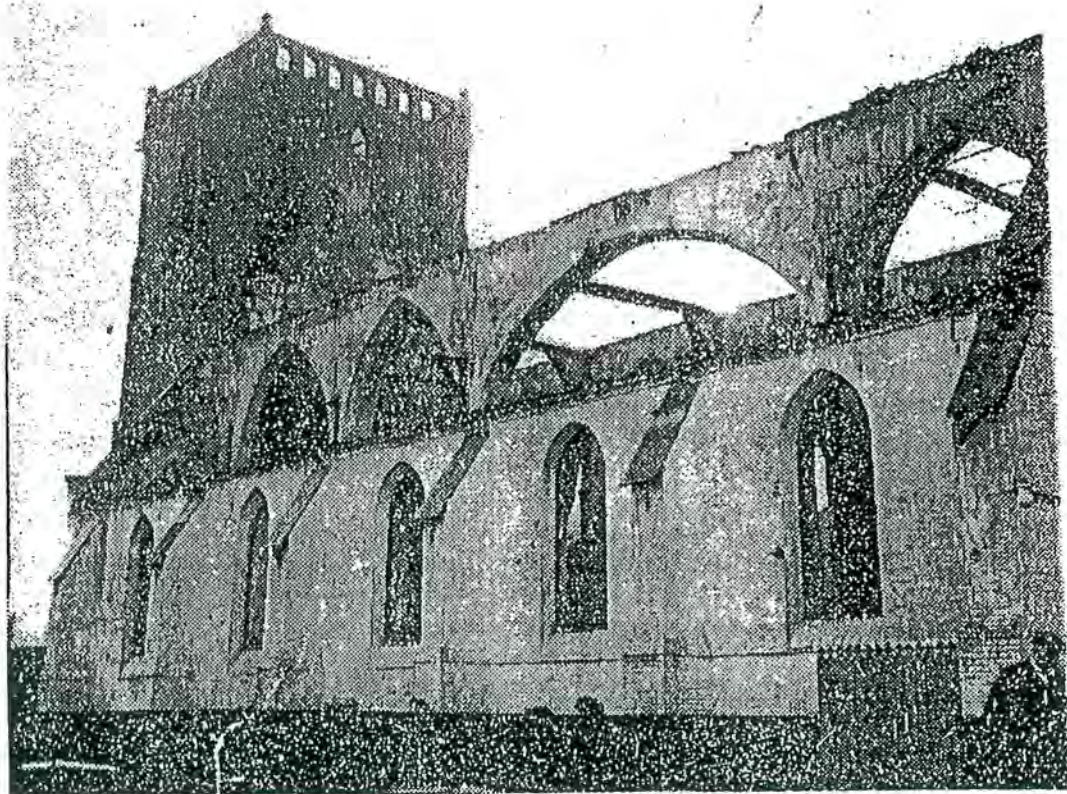
EEN BRANDENDE KWESTIE

Beste mensen, dit opschrift moet u letterlijk opvatten. Het woord 'kwestie' is in ons geval een vraag aan u. Wij zoeken in de allereerste plaats helpende handen. En een vervolgvraag is: wie kan ons helpen aan materiaal in de vorm van anekdotes, verhalen, verslagen, krantenartikelen met of zonder foto's, of kiekjes van branden, ooit Termei of Tienhoven geteisterd? Wat is namelijk het geval? Het is volgend jaar vijftig jaar geleden dat een van de twee getroffen werd door een geweldige ramp. We willen nu als Historische Vereniging het feit van

DE GROTE BRAND IN TIENHOVEN 1947

herdenken. We gaan proberen onder andere ooggetuige-verslagen in ons Nieuwsblad op te nemen. Tevens hebben we het plan opgevat om in de vorm van een tentoonstelling aandacht aan deze ramspoed te schenken, maar ook andere branden, zoals die van Goede Vrijdag 1953, toen het Ameidese kerkgebouw een prooi van de vlammen werd, te gedenken. En wellicht leven er meer kwaaie herinneringen aan branden die in onze haardsteden gewoed hebben.

Denkt u mee en meldt u. De vrijwillige brandweer willen we benaderen, maar ook uw inbreng is onmisbaar. Het bestuur is brandend nieuwsgierig of er voldoende mensen zich opgeven en er presentabel materiaal aangedragen wordt. Is dat het geval, dan gaan we er zo mogelijk ook nog een boekwerkje aan wijden. Net als bij branden zijn vele handen welkom: twee emmertjes water halen, twee emmertjes dragen.... Met die twee hebben we organisatorische en redactionele hulp en inbreng op het oog. Blijft u niet toekijken, u weet toch wat er dan gebeurt?

Slechts de muren en het torentje bleven over.

Nieuwe Literatuur voor leestafel en archief

- *DE KRONIEK;Geschiedkundige Vereniging Giessenburg en Schelluinen;17e jrgng nr.3:Inhoud:Voetballen,Een spuitprobering, Reactie op Volkstelling te Giessendam-Giessen-Oudekerk in 1815,Een belastingoproer in de Alblasserwaard in 1747.
- *GRONDIG BEKEKEN;Lek-en Merwestreek,Archaeologische werkgemeenschap voor Nederland;11e jrgng no.2:Inhoud:Woonheuvel onderzoek Dorpstraat 16 Bleskensgraaf,Papendrecht subfossiele eiken bij de Zalmsteeg,De opgraving van de Blijenhoek te Gorinchem.
- *GRONDIG BEKEKEN;11e jrgng no.3:Inhoud:Opvallende resultaten opgraving Dubbeldam,Middeleeuwse sporen in de polder Het Nieuwland,Megalieten en eendenkooien.
- *Hollands Historisch Magazine;Historisch Vereniging Holland,de Stichting Regionale Geschiedbeoefening Noord-Holland,project Regionale Geschiedbeoefening Zuid-Holland;1e jrgng nr 3 1996: Inhoud:Divers nieuws uit plaats,vereniging en regio.
- *OUD-GORCUM VARIA;Hist.Ver.Oud-Gorcum;1996-2,jrgng 13,no.35: Inhoud:Het sociale leven rond 1900 in Gorinchem,Frauderende Gorcumse korenmolenaars,Oorloggedenktekens,Opgravingen in Gorinchem.
- *OUD-GORCUM VARIA;1996-3,jrgng 13,nr 36:Inhoud:Huurboeren en eigenaars in de Alblasserwaard,een inbraak in korenmolen De Hoop,Nog iets over Paulus Vink(1624-1686),Watersnood 1697/1698,molenaar Teunis van de Griend van de Oostmolen,Schutters op de planken.
- *Stichting DE OVERKANT;Jaarverslag 1995.
- *DE KRONIEK;juni 1996,17e jrgng nr.2:Inhoud:Een eeuw christelijk onderwijs,Oorlogskerkbode,Dorpsleven in Giessen-Nieuwkerk 60 jaar geleden,Zondagsrust en zondagsarbeid,Willem van der Zouwen in olie,brood en melk.
- *Historisch Vereniging Hoogblokland,Hoornaar en Noordeloos;verenigingsblad,13e jrgng nr.1,juni 1996:Inhoud:Historische achtergronden van boerderijbouw in de Alblasserwaard(3), Molens(4) oeroude techniek.
- *Historische vereniging West-Alblasserwaard;kwartaalblad,1996-2:Inhoud:Vondsten uit een ver verleden,Verpondingslijst Alblasserdam 1733,Alblasserdam 550 jaar?
- *Historische vereniging West-Alblasserwaard;kwartaalblad,1996-3:Inhoud:Invoering van het kadaster 1832,Ds.Daniël Beukelaar sr. te Alblasserdam,De dubbele molen van de Overwaard,Archeologie en het Betuwelijnsproject,Subfossiele eiken bij de Zalmsteeg te Papendrecht.
- *Monumenten;Uitgave van de Stichting Monumenten,jrgng 17,nr 6/7;Inhoud:o.a.Hoogstamfruitbomen(Publicatie Nieuwsblad).
- *Monumenten;jrgng 17 nr 9;Inhoud:Industrieel Erfgoed.
- *Traditie;Uitgave van het Nederlands Centrum voor Volkscultuur,jrgng 2 nr 2;Inhoud:De wereldtrend is een lange ovale aardappel,Het traditionele boerenerf is aan het verdwijnen,Landgoed Mariënwaerdt.
- *Traditie;jrgng 2 nr.3;Inhoud:Centraal staan trouwtradities.
- *Streekgebonden Kleding;onderzoek in Nederland en Vlaanderen Uitgegeven door het Nederlands Centrum voor Volkscultuur,verschijnt als 2e deel in de boekenreeks Volkscultuur.
- *Nieuwsbrief;Vereniging Herman de Man;nr. 20,september 1996; Van de vereniging is ons lid Drs.P.van Toor voorzitter;Inhoud: Allerlei over Herman de Man en verenigingsnieuws.

*Heemschut;Uitgave van Bond Heemschut,Vereniging tot bescherming van cultuurmonumenten in Nederland.Opgericht in 1911, Beschermvrouwe H.M.Koningin Beatrix;Inhoud: Jaarverslag 1995 van de provinciale commissie Zuid-Holland van de Bond Heemschut.

*De Kunst van het Vertellen;Uitgave van het Nederlands Centrum voor Volkscultuur;Auteur:Jan Swagerman;Inhoud:De kunst van het vertellen,Hoe vertel ik het verhaal van Roodkapje?,Vingerpoppetjes van papier.

*Driekoningen-zingen,een lange levende traditie;een uitgave van het Nederlands Centrum voor Volkscultuur;Vooraf de hoofdstukken 1 en 2 zijn historisch gezien zeer interessant om te lezen.1:Van twaalf wijzen naar drie koningen;2:Geloof en Volksgeloof.

*Alledaagse Dingen;nieuwsblad voor volkscultuur,regionale geschiedenis,folklore en volkskunst in Nederland en Vlaanderen;nummer 3 oktober 1996;Inhoud:Volksreligiositeit Maria,Hondekerverenigingen,Regionale geschiedbeoefening,Hubertustraditie in de V.S.

*Hollands Historisch Magazine;Kwartaalblad,1e jrgng nummer 4 oktober 1996;Inhoud:Kastelen & Buitenplaatsen in Zuid-Holland,Historisch-,Verenigings- en Archievennieuws.

De volgende uitgaven worden voor ons archief aangeschaft:

- "Schouwen en aken,een verdwijnend beeld in de polders"

- "Vijf eeuwen Ooms,bakermat:het rivierengebied van Zuid-Holland"

Uitgeverij Pirola,Schoorl,444 blz,ISBN 90-6455-216-9,F 68,95
Door leden van de familie Ooms is een omvangrijk boek over de familiegeschiedenis uitgebracht.De naam Ooms of Oomen is afkomstig van de naam Oem,een belangrijk geslacht uit Dordrecht,dat nauw verwant blijkt te zijn met de Van Arkels.Het boek bevat behalve genealogische gegevens,verhalende passages aan het begin van ieder hoofdstuk.

- "Onvoltooide Roem,De Heeren van Brederode in de Middeleeuwen, 1203-1473",Jan H.Verhoog

Uitgeverij 'de Coogh',Bergen,800 blz.,F 109,50.De prijs bij voorintekening,bij Uigeverij 'de Coogh',de Kogendijk 99, 1862 PS,Bergen,is F 84,50

De heren van Brederode hebben vanuit hun stamslot Santpoort hun stempel gedrukt op de middeleeuwse geschiedenis van Kennemerland.In dit boek wordt ingegaan op vele niet eerder beschreven aspecten uit het leven van de Brederodes.Rondom de eerste negen Brederodes heeft de auteur de vele gebeurtenissen in de periode 1203-1473 op een rij gezet op basis van teksten uit kronieken,genealogieën,bronnen en biografische artikelen.Het boek wordt,indien uitgave haalbaar blijkt,medio 1997 in gedrukte vorm uitgegeven.

- "Wi Florens...De Hollands graaf Floris 5 in de samenleving van de 13e eeuw"

Uitgeverij Matrijs,Utrecht,368 blz.,ISBN 90-5345-098,F 75,-
OP 27 juni 1296 deed een aantal edelen een poging de Hollandse graaf Floris 5 naar Engeland te ontvoeren.Zij wilden op die manier zijn zoon aan de macht te helpen.De ontvoering liep uit

de hand en mondde uit in een van de bekendste moorden uit de geschiedenis. Floris 5 is niet alleen vanwege zijn dood een graaf die altijd tot de verbeelding spreekt. Hij was bijna 40 jaar graaf van Holland en Zeeland. Hij bepaalde in zijn periode de grenzen van de huidige kustprovincies en gaf de aanzet tot vele ingrijpende veranderingen op sociaal en economisch gebied. Ook is Floris 5 in een nieuw daglicht komen te staan dankzij het intensieve onderzoek dat de laatste jaren is verricht naar de dertiende-eeuwse samenleving. In "Wi Florens"... zijn de nieuwste inzichten over Floris en zijn tijd bijeengebracht. Door de 18 auteurs worden diverse thema's belicht: het graafschap Holland in de Europese context, de binnenlandse machtsfactoren, landschap en materiële cultuur, de culturele wereld en de visie op Floris sinds de moord. Aan het einde van de bundel wordt de balans over "de keerlen God" nog eens opgemaakt.

- "Handleiding voor historisch onderzoek in Zuid-Holland"

Medio januari 1997 verschijnt de Handleiding voor historisch onderzoek in Zuid-Holland. Deze uitgave is bedoeld als hulpmiddel bij het zelfstandig opzetten en uitvoeren van een historisch onderzoek en gaat in op de afbakening van het onderwerp, het systematisch ordenen van gegevens, de praktijk van literatuur- en archiefonderzoek; het verwerken van gegevens en het schrijven van een publicatie. De prijs bedraagt F 20.-, exclusief verzendkosten. Bij voorintekening geldt een korting van 20%.

- "Werenkroniek van Wijngaarden" 1561-1731, door J.E. Heijns.

De 1e uitgave is al in ons bezit; dit is namelijk de 2e uitgave. Deze tweede uitgave is uitgebracht door de Historische Vereniging West-Alblasserwaard en komt voort uit de genealogische nalatenschap van dhr. Heijns. Het boek telt 145 pagina's op A4-formaat. Dhr. Heijns heeft over de Alblasserwaard en haar bewoners veel uit de Archieven boven water gehaald. Voor de werenkroniek met name uit het oud-rechterlijk archief van Wijngaarden.

U ziet, het Stadhuis vult zich vanzelf met zeer interessant materiaal. Binnen het bestuur zijn we bezig een formule te bedenken, waardoor het mogelijk wordt dat u regelmatig onze leestafel en het archief voor studie en genot kunt gebruiken.

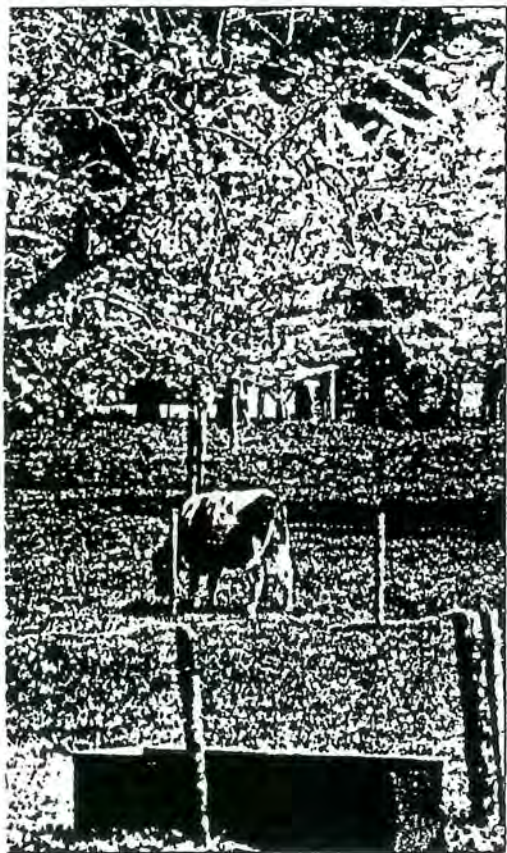

OPROEP VAN DE PENNINGMEESTER

Er zijn nog een aantal leden, die de contributie 1996 nog niet hebben betaald. Wanneer u dit leest en u twijfelt eraan of u dat al gedaan hebt, zoudt u dan zo vriendelijk willen zijn om even uw administratie te willen controleren. Bij voorbaat bedankt!

Bankrekeningnummer: 3019 52248 (Onder vermelding van
 Contributie 1996)

Aandacht voor onze oude hoogstam-fruitbomen

Carla Rogge

Fruitbomen en fruit in vroeger tijd
 Wij staan er eigenlijk zelden bij stil, dat er een tijd is geweest, dat er in ons land geen appel- of perenbomen groeiden en dat ook kersenbomen, pruimenbomen of perzikbomen hier nog onbekend waren. Het waren de Romeinen die de fruitteelt naar onze streken brachten. Zij bezaten de specialistische kennis die nodig is voor het kweken van fruitbomen. Immers, fruitbomen vermeerderen zich niet vanzelf door zaad, maar via enten, een techniek waarbij takken van fruitdragende bomen worden geënt op onderstammen van andere boomsoorten. Eeuwen later, rond 800, was het Karel de Grote die de fruitteelt stimuleerde. Naast appels, peren, perziken en pruimen werden er in de boomgaarden in zijn rijk ook hazelnooten, walnoten, tamme kastanjes, kweeën, mispels en moerbeien gekweekt. Aanvankelijk was het nuttigen van fruit een luxe genoegen, voorbehouden aan welgestelden. De fruitbomen groeiden in betrekkelijk kleine boomgaarden die men hoofdzakelijk aantrof bij kastelen en kloosters. Vanaf het eind van de middeleeuwen kwam er bij steeds meer bevolkingsgroepen vraag naar fruit. En daarmee nam het aantal fruitbomen toe. Naast de kleine boomgaarden waar fruit voor eigen gebruik groeide, ontstonden er grotere waar men zich toelegde op het kweken van fruit voor de stadsbewoners. Op de markten in de steden werden plekken gereserveerd voor appelverkopers en her en der kwamen zelfs speciale appelmarkten (Amsterdam, Amersfoort). Overigens was niet elke plek even geschikt voor het aanleggen van een kleinere of grotere boomgaard. De meeste treften van oudsher aan op de wat hoger gelegen gronden, vaak met een enigszins

zanderige samenstelling. Dergelijke gronden waren o.a. volop te vinden in de Betuwe, langs de rivieroever, maar ook in Zuid-Limburg. In sommige streken werd het gewoonte om fruitbomen langs de wegen te planten, bij voorbeeld in de Beemster.

Regionale verscheidenheid

Alle boomgaarden - men spreekt ook wel van bongerds - waren eertijds hoogstamfruitbomen. Maar er was geen sprake van eenvormigheid. Integendeel, elke streek kende zijn eigen soorten fruitbomen. Talrijk waren de 'streek-appels' zoals de Limburgse bellefleur, de Brabantse bellefleur, de Groninger Kroon en de Schellinkhouster (een appelsoort uit West-Friesland). Ook andere fruitsoorten kenden allerlei streekvarianten zoals de (hier en daar nog gekweekte) Zwijndrechtse wijnpeer, de Varikse zwarte (kers) en de Zeeuwse zoete morel of de (verdwenen) Wijkerkersen uit Beverwijk. Ook de hoofdaanleg der bongerds verschilde per streek. Zo was er in de ene streek meer sprake van wat grotere boomgaarden, terwijl elders de percelen waarop men fruitbomen plantte kleiner waren. Met name in de lage, waterrijke gebieden zoals Noord-Holland werden de boomgaarden vaak door een sloot omgeven. Het was gebruikelijk om in een bongerd niet alleen verschillende soorten fruit tegelijk te kweken, maar ook van elk soort verschillende rassen. Bij voorbeeld een paar verschillende appel- en perenrassen, wat kersen en pruimen. De bomen stonden op enige afstand van elkaar en de bodem was vaak met gras begroeid, zodat men er vee kon weiden. Graasden er paarden, dan waren de stammen van de fruitbomen hoog, vaak meer dan twee meter, liep er kleinvee rond, dan kon volstaan

Op een 17de eeuwse gevelsteen aan het huis Spuistraat 129-131 te Amsterdam is een pereboom afgebeeld en op een 17de eeuwse gevelsteen aan het huis Leidsegracht 37, eveneens in Amsterdam, ziet men een morellenboom. Ook appelbomen werden op gevelstenen gehakt, o.a. bij uitbeeldingen van het bekende verhaal van Adam en Eva in het Paradijs. Al die fruitbomen op gevelstenen uit vroeger tijd hebben een ding gemeen: zij hebben hoge stammen. Vanwege die hoge stammen worden zij hoogstamfruitbomen genoemd. Deze hoogstambomen, eeuwenlang gebruikt voor de fruitteelt, zijn in veel streken tot de karakteristieke elementen in ons landschap gaan behoren. Hoewel door velen als zodanig gewaardeerd - denk aan de populaire bloesemtochten in het voorjaar - werd het voortbestaan van de oude hoogstamfruitbomen de afgelopen decennia door diverse oorzaken op allerlei plaatsen bedreigd.

Foto: Stichting IKL

worden met iets kortere stammen (ca. 1.80 meter).

In sommige gebieden werden onder de hoogstambomen lage bessenstruiken geplant, bij voorbeeld rode en zwarte bessen in Groningen, Zeeland en De Bangerd in West-Friesland, of kruisbessen in Zeeland en op de Zuid-Hollandse eilanden. Ook hazelnoten trof men regelmatig aan, soms tussen de overige fruitbomen geplant, soms toegepast in een haag rond de boomgaard.

Na 1880: steeds meer grote boomgaarden

Aan het einde van de 19de eeuw begon de bevolking in de steden sterk toe te nemen. Dat betekende dat er steeds meer mensen kwamen die hun fruit niet zelf konden laten groeien, maar aangewezen waren op dat wat dat door anderen werd gekweekt. Tal van boeren, die voorheen een gemengd bedrijf hadden waar ook wat fruit voor de handel werd gekweekt, gingen zich nu sterker dan voorheen bezighouden met de fruitproductie. Zo kwamen er steeds meer en steeds grotere boomgaarden. Ook in deze grote boomgaarden uit het einde van de 19de eeuw en de eerste decennia van de 20ste eeuw werden hoogstamfruitbomen aangeplant. Bovendien bleef het oude gebruik om in een boomgaard verschillende soorten fruit te telen bestaan.

De grote boomgaarden waren niet alleen nuttig, ze werden ook mooi gevonden. 'Wie kent ze niet, de bloeiende bongerden in de Betuwe, de Tieler- en Bommelerwaard, het Land van Maas en Waal, het kleigebied van Utrecht, de Lijmers en de smalle strook langs den Geldersche IJssel, als ook de boomgaarden in Noord-Holland (speciaal de Beemster, West-Friesland - toevoeging auteur) en Limburg. We bewonderen hen in den voorzomer als de

appel- en perenbomen volop in bloei staan, maar ook in den winter als de silhouetten van de boomen duidelijk uitkomen, is de boomgaard vaak een mooi stuk landschap'. Aldus verwoordde M. Barendrecht-Hoende gevoelens van velen in 1946 en wel in de tweede druk van het boekje 'Boomen in het Nederlandsche Landschap', uit de bekende Heemschutreeks.

Rond 1950 telde ons land zo'n 65.000 ha hoogstamfruitbomen, waarvan het grootste deel uit appelbomen bestond.

Het rooien der hoogstamfruitbomen na 1960

Na 1960 zijn enorme hoeveelheden oude hoogstamboomgaarden opgeruimd. Daarvoor zijn verschillende oorzaken aan te wijzen. Zo was er de rijksoverheid die - vanwege een te groot aanbod van fruit - het aantal boomgaarden wilde vermindere en daartoe rooipremies verstrekte. Bovendien kreeg de hoogstamfruitboom zware concurrentie van de laagstamfruitboom. Het grote voordeel van de laagstambomen is dat het plukken van het fruit makkelijker en dus goedkoper gaat. Daardoor zijn in tal van boomgaarden de oude hoogstamfruitbomen opgeruimd en vervangen door fruitbomen met een laagblijvende stam. Elders vielen hoogstamboomgaarden ten offer aan stads- en dorpsuitbreiding. Tegelijkertijd werden ook in veel particuliere tuinen, zowel in de dorpen als in de steden, de oude hoge fruitbomen gerooid, niet zozeer omdat men het oogsten bezwaarlijk vond of omdat men teveel fruit kreeg, maar omdat men een tuin met meer zon wilde hebben. Al met al nam het aantal hoogstamfruitbomen overal in korte tijd drastisch af.

Maar er veranderde nog meer: allerlei oude fruitrassen raakten in onbruik en werden vervangen door andere. Zo ver-

dwenen op veel plaatsen de ouderwetse zachte en zoete appels zoals de bekende sterappel. Daarvoor in de plaats kwamen hardere, meer zure soorten.

Bovendien verdween het oude gebruik om in een boomgaard verschillende soorten en rassen door elkaar te kweken. In plaats daarvan concentreerde men zich op een enkele soort en een enkel ras.

Belangstelling voor behoud

Niet iedereen was even gelukkig met het verdwijnen van de vele oude hoogstamfruitbomen uit boomgaarden en tuinen. Sommigen betreurden het verlies omdat zij een landschap met veel laagstamfruitbomen veel minder aantrekkelijk vonden dan het oude landschap met hoogstambomen. Anderen misten de smaak van de talloze verdwenen appel- en perensoorten. En weer anderen wezen erop dat het nuttig was uit kwekersoogpunt niet al het oude fruitbomenmateriaal, zoals dat in vele hoogstamboomgaarden sinds generaties te vinden was, binnen een paar decennia geheel verloren te laten gaan. Daar kwam bij dat langzamerhand duidelijk werd, dat wat er nog restte aan oude hoogstamfruitbomen, bij gebrek aan belangstelling en vakkennis steeds meer verwaarloosd werd. Te denken valt in dit verband aan boomgaarden bij boerderijen die door stedelingen gekocht werden of bij buitenplaatsen die kantoor werden. Inmiddels zijn er op verschillende plaatsen initiatieven ontwikkeld om iets voor de hoogstamfruitbomen te gaan doen, zoals men dat al eerder heeft gedaan bij de zo karakteristieke, maar eveneens in hun voortbestaan bedreigde knotwilgen. Daarbij moet gedacht worden aan een deskundige restauratie, goed onderhoud en beheer van het bestaande enerzijds, en aan het aanplanten van nieuwe bomen anderzijds. Organisaties van vrijwilligers spelen hierbij een belangrijke rol.

Tot de in het oogspringende activiteiten behoort de actie 'Houd de bongerds hoog', die afgelopen najaar startte en die werd gecoördineerd door de landelijke Stichting Landschapsbeheer in Utrecht. Er werden 'open boomgaard-dagen' georganiseerd en cursussen gegeven. Bovendien werd er naar gestreefd per provincie 100 nieuwe hoogstamfruitbomen aan te planten en extra vrijwilligers te werven om te helpen bij de instandhouding van de traditionele bongerds. Binnenkort loopt de actie ten einde. Om dit einde niet ongemerkt voorbij te laten gaan, worden overal in het land bloesemtochten georganiseerd, waarbij de aandacht wordt gevestigd op de hoogstamfruitbomen.

Nadere informatie over deze en andere activiteiten bij de landelijke Stichting Landschapsbeheer te Utrecht (tel. (030) 234 07 77) of bij de provinciale stichtingen. ■

nieuwsblad voor
volkscultuur, regionale
geschiedenis, folklore
en volkskunst in
Nederland en Vlaanderen

NUMMER 3 OKTOBER 1996

Alledaagse Dingen

Zuid-Holland

Anno 1995 telde Zuid-Holland circa 95 lokale en regionale historische verenigingen met ongeveer 30.000 leden. Daaronder bevinden zich twee interprovinciale verenigingen; de Historische Vereniging Holland en de Stricht-Hollandse Historische Vereniging. Vergeleken met de situatie in het midden van de jaren '80 is het aantal verenigingen met circa 20 toegenomen.

Belangrijke activiteiten zijn het historisch onderzoek naar plaatselijke ontwikkelingen, stamboomonderzoek, het bedrijven van oral history of het deelnemen aan archeologische opgravingen. Vaak vormt en beheert men ook collecties van landbouwwerktuigen, ambachtelijke gereedschappen, dagelijkse gebruiksvoorwerpen en dergelijke. In veel mindere mate blijken de verenigingen in Zuid-Holland zich bezig te houden met folklore,

klederdrachten en streektaal. Vrijwel altijd geven ze een eigen periodiek uit en organiseren zij lezingen en excursies.

De samenwerking tussen historische verenigingen in Zuid-Holland reikte tot diep in de jaren '80 niet veel verder dan dat men hoogstens van elkaars bestaan afwist. Uitwisseling van ervaringen en informatie of afstemming van onderzoek vond niet of zelden plaats. Een aanspreekpunt voor informatie en ondersteuning was er niet en vormen van gestructureerd overleg ontbraken nagenoeg. Andere provincies bleken in dit opzicht heel wat verder te zijn. Om de achterstand niet nog verder te laten oplopen werd in 1986 op initiatief van archivariissen en historische verenigingen het Provinciaal Overlegorgaan Geschiedbeoefening (POG) opgericht. Het POG slaagde er in professionele ondersteuning te realiseren in de persoon van een vrijwilliger-coördinator, waarvoor de provincie middelen beschikbaar stelde.

Dankzij een geslaagd onderzoeksproject naar het dagelijks leven rond 1840 werd in 1992 voor een periode van drie jaar een projectsubsidie verleend, zodat een betaalde coördinator kon worden aangesteld. Daardoor werd het 'Project Geschiedbeoefening Zuid-Holland' (PGZH) mogelijk. Het PGZH stelde zich tot doel de lokale en regionale geschiedbeoefening te bevorderen, met als primaire doelgroep de plaatselijke historische verenigingen en de geïnteresseerden in regionale geschiedenis. Aangetrokken werd een 'projectleider geschiedbeoefening' in deeltijd. Vanaf 1996 worden de activiteiten door hem voortgezet in de vorm van het nieuwe, driejarige project 'Regionale Geschiedbeoefening Zuid-Holland'.

De projectleider is werkzaam als contactpersoon en consultant met als belangrijkste taken informatie-uitwisseling en deskundigheidsbevordering. Door onder meer nieuwsbrieven, studiedagen en cursussen kunnen informatie, kennis en deskundigheid over een zo breed mogelijk publiek worden verspreid. Bovendien staat hij als adviseur en begeleider de historische verenigingen met raad en daad terzijde. Door het PGZH werden in 1994 en 1995

- vaak in samenwerking met anderen - ongeveer vijftien cursussen aangeboden met in totaal ruim 180 deelnemers. In de eerste plaats waren dat basiscursussen als 'Op zoek naar verborgen schatten. Methoden van historisch onderzoek' en 'Schrijven van een historisch artikel'. Ook werden vervolgcursussen georganiseerd met de thema's: 'Bronnen in het Rijksarchief', 'Kaarten en Tekeningen', 'Onderzoek doen naar de Tweede Wereldoorlog', 'Huizenonderzoek' en 'Industrieel erfgoed'. Deze cursussen gaan veelal vergezeld van een eenvoudige syllabus.

Behalve cursussen zijn er andere nuttige instrumenten die de deskundigheid bij regionale geschiedbeoefening kunnen bevorderen: adresgidsen, bronnenoverzichten en handleidingen voor historisch onderzoek. Een voorbeeld daarvan is de gids *Sporen van nijverheid: op zoek naar industrieel erfgoed. Een handleiding*.

Een ondertussen bekende manifestatie, die elke eerste zaterdag van de maand juni gehouden wordt, is de jaarlijkse Zuidhollandse Historische Contactdag. De laatste contactdagen hadden als thema's 'De historische biografie' (1993), 'Samenwerking geschiedbeoefening en cultuurbehoud' (1994) en 'Geschiedenis in de praktijk' (1995). Daarnaast werden in 1994-1995 studiedagen georganiseerd, vaak in samenwerking met de consultants geschiedbeoefening in Noord-Holland en Utrecht. Deze symposia hadden als onderwerpen: 'Omgevingsgeschiedenis in het onderwijs', '1945, het laatste jaar van de Tweede Wereldoorlog', 'Oral history/historische interviews', 'Sporen van nijverheid/industrieel erfgoed', 'Bestaansmiddelen op het platteland'.

De consultants van Noord- en Zuid-Holland geven in samenwerking met de Historische Vereniging Holland het *Hollands Historisch Magazine* uit, met daarin actuele informatie over de regionale en lokale geschiedbeoefening in Holland.

